

GIÁ BÁO: MẶT SỐ 0504

Một năm 0500
 Tháng 3.10
 Ngày 1.60

PHÁP VÀ THUỐC-QUA PHÁP

Một năm 7500 Năm tháng 1500

NGOẠI QUỐC

Một năm 11500 Năm tháng 0500

Mua báo và đăng quảng cáo
 xin trả tiền trước.

TIENG-DAN

Chấp hành kiêm chủ bút
BUYNH-THUC-KHANG

Mỗi tuần xuất bản ba kỳ: Thứ-BA, Thứ-NĂM và Thứ-BẢY

Số 123, Đường Đổng-Ba, HUE

Điện-thoại số 62 - Đăng ký giấy: TIENG-DAN HUE

Quản lý
TRAN-DINH-PHIEN

Học trò không
 làm việc mà ấu là
 không đáng.

Bánh-Canh

CHUNG QUANH HỘI ĐỒNG QUẢN HẠT NAM-KY

Một câu đáng chú ý

Trong bài diễn văn quan Thông-độc Pagès

Hội đồng Quản hạt trong Nam đã họp kỳ hội đồng thường niên. Ai cũng biết hội đồng quản hạt trong Nam là một hội đồng dân-cử thể chế độ thuộc địa, có các hội viên Pháp và Nam, chứ không phải như Hội đồng dân biểu ở Trung Bắc kỳ, hội viên chỉ người Nam.

Vì cái hội đồng «Pháp Nam họp tác» nên năm trên đã có nghị định về ban Trị sự, người Nam cũng được bầu làm hội trưởng như người Pháp. Kỳ họp vừa rồi hiện phần đông hội viên Annam có ý hướng ghé Hội trưởng cho người Pháp một lần nữa mà chỉ tranh ghế Phó nghị trưởng; nên trong lúc bầu ghế ấy có bầu cái một hội, rút cục ông Ardin làm Nghị trưởng, ông Lê quang Liêm làm Phó nghị trưởng.

Mỗi năm đến kỳ hội đồng thì quan Thông độc tới khai hội và có đọc bài diễn văn, cái đó vẫn là thường lệ; song kỳ hội đồng này, trong bài diễn văn của quan Thông độc Pagès có một đoạn đáng khiến cho toàn cả người Nam ta chú ý, không chỉ mấy ông hội viên và nhân dân trong Nam — mà đáng để ý hơn là người Trung kỳ — Ấy là câu ngài chỉ rõ cái thông bệnh người Nam ta ham chuộng cái học làm quan mà ít để ý đến cái học thực nghiệp.

Ngài có nhắc câu phương ngôn Annam «nhất sĩ, nhì nông, tam công, tứ thương», mà nói cái thời gian đã làm cho câu phương ngôn ấy không còn hợp thời nữa... Ngài lại nhận rằng thị trường lúa gạo là nguồn làm giàu trong xứ mà đều nằm trong tay Hoa kiều là một điều hồ thẹn của người Nam... Cái câu «nhất sĩ, nhì nông, tam công, tứ thương» chia giai cấp đó, không rõ khởi đầu từ thời đại nào. Song phần cho đến gốc thì do chữ «tứ dân» 四民士農工商 của người Tàu mà sanh ra. Nhân đó rồi cái phong khí «trọng sĩ» tràn khắp trong xã hội ta, mà ta thấy xuất hiện những câu như «một con

chịu ơn vua, cả nhà ăn lộc trời» 一子受恩全家食天恩, cùng câu ca dao: «Không tham bỏ lúa anh dầy, ham ba hàng chữ, làm thầy thế gian». Cái phong khí chuộng sĩ (tức là người có chức bước lên cái thang quan) mà khinh rẻ các nghề nông, công, thương, lưu truyền lâu đời đã in sâu vào trong não mỗi người; dầu cho ngày nay ngọn Âu hóa tràn khắp trong xứ mà cái tinh di truyền đó vẫn y như cũ; có đổi khác chút đỉnh là cái vỏ bề ngoài ngày trước học chữ Hán mà ngày nay học chữ Tây và quốc văn, chứ cái nào tham làm quan thật đúng như quan Thông độc Pagès đã nói, mà không ai chối cãi được.

Vậy nhân câu quan Thông độc nói trên, kỳ giả xin nêu ra làm một bài học chứa bệnh ham làm quan của người Nam ta, mong bà con, nhất là người có học, nên tự xét mà tự chữa lấy mình.

VĂN VẤN

Lụt ở Trung-kỳ

Trời kéo mưa luôn mấy bữa ròng. Hai bên đường cái nước mênh mông. Bùn lầy tràn ngập gò ra biển. Làng xóm xơ rơ chợ giữa sông. Bị lụt trong Nam học lợi hồng. Về để ngoài Bắc ơ ra nhà không. Trong kỳ này cũng mang tai lớn. Nạn đói nhà nông mới chửa chung.

NGƯỜI ĐI XE

Chùa hoang

Ba gian chùa cổ cảnh trang hoàng. Duyên cớ vì đâu bỏ hoang? Chim là sáo kình tha lột d, Chuột bầy mợa trổng khoét làm hang. Khói hương vắng vẻ, lừng sực bực! Mưa nắng phơi pha cốt phật vàng. Tôn giáo ngày nay ra thế nhĩ? Thỉnh ca bần cũng chộn hòng thương.

Đếm khuya đậm trường

Đếm liền sương sa giá lạnh lùng. Nước non ai kẻ bện tình chung? Bóng trăng đưa lối chơn đé đạo, Tiếng mõ cầm canh ý ngại ngưng. Đơm vầng vông thêu đời đám cỏ, Đương xa xa thì mấy ngàn thông. Non sông lặn khuất trong tăm tối, Bối cảnh lòng ai chẳng nỗi nung.

Q. T. (Nha-trung)

CHUYÊN ĐỐI

Cái lý của kẻ mạnh

Câu chuyện đấm A mới nước, vua Belle Sélassie mới ngôi vàng hoàng đế, người Ý qua chim cá nước A, phải đi Belle Sélassie phải lãnh thân ra ngoài quốc... đó là một câu chuyện thương tâm, nhưng dù thương tâm đến đâu mà rồi nó cũng theo thời gian mà đi vào trong vòm của chuyện dĩ vãng, gần như không còn ai nhắc đến nữa. Nhưng bữa nay tự nhiên mà người ta phải nhớ lại câu chuyện thương tâm ấy. Là vì một vụ kiện, một vụ kiện mà nay chưa từng thấy, gọi là La Seine bên Pháp.

Nhà 15 Octobre vừa rồi, tòa án hạt La Seine đã đem ra xét vụ phải đi Belle Sélassie kiện chính phủ Ý. Hân là không phải kiện để đòi lợi vàng cho phải đi, hoặc là chủ quyền cho nước A nhưng mà kiện để đòi... tiền.

Số là ở Phi châu có một con đường xe lửa từ Addis Ababa đến Djibouti. Đường xe lửa ấy là của công ty xe lửa Pháp-A ở Phi châu. Hoàng đế nước A tức nhiên là có lợi quyền ở công ty xe lửa ấy, nên được hưởng 8 000 cổ phần. Đó là một chuyện khi nước A còn là của dân A và ông Belle Sélassie còn là hoàng đế nước A kia. Ngày nay nước A đã mất, vua Kamma-mul nước Ý đã thay cho phải đi Belle Sélassie mà trị vì cả nước A, thì tức nhiên — vẫn là lý thuyết của Ý — cái lợi quyền về 8000 cổ phần ở công ty xe lửa, vua nước Ý cũng chiếm có. Vì vậy mà phải đi nước A đã phát đơn kiện tại tòa án hạt La Seine đòi món tiền 3 triệu Mỹ lợi. Phải đi có thể thấy kiện Decalot để Chỉnh phủ Ý lợi mượn trong sự Marcel Plesant báo cáo.

Vụ này đưa ra tòa, trong vụ này Ý xin hưởng lợi 15 hôm. Ở thì hưởng 15 hôm. Mà sau 15 hôm ấy rồi tòa sẽ xử ra thế nào? Đó là điều mà các học trò mệch như mình thích biết lắm.

Nhưng điều đó chưa có mà mình cũng có thể đoán rằng phải đi nước A cũng khá là mạnh mẽ lấy lợi mỗi ngày, có phần ấy làm Séc đòi to lớn là như chuyện mỗi nước mỗi ngôi vua, mà kêu gọi cho họ hơi rất có lợi hội Quốc liên cũng bỏ đi, nhưng nữa là chuyện mỗi tiền mà lợi kiện với một tòa án địa hạt ở Pháp. Vậy thì vua A còn phải thấy kiện này chuyện kiện cáo làm chi? Mình đoán chắc rằng vua A không đi gì mà không biết các lý lẽ ấy đâu, và trong khi kiện chính phủ Ý, nào có lý lẽ gì thắng kiện, nhưng vì thế quá cũng phải làm chi, nó đến đây thì đến.

Vua A tức là tiền tiền của kẻ bị trận, kẻ bị áp bức, không còn quyền gì nữa, mà sai chính phủ Ý kia tức là cái anh giết, anh mạnh đáng để người ta lợi mà tiền tiền người. Vua A mà kiện lợi chính phủ Ý cũng như một người có thể mà không lợi một lý lẽ thương quan đương chức; chỉ vì cái lòng công phần, cái tức là một mối oán cá cái gần của mình mà giết ra đương đầu với chúng. Nhưng rồi cụ lợi chính phủ Ý sau khi đi cướp nước A, còn tưởng cái kiện với A lương, thì không có vinh dự gì không? Làm như vậy chỉ là làm chứng một lần nữa cho các cách ngôn: «Cái lý của kẻ mạnh thì nào cũng thắng» của nhà ngụ ngôn Pháp.

Về chuyện giá gạo cao, dân nghèo đói

Giá gạo cao, dân nghèo bị nạn đói, nhà nước đã lưu ý cứu giúp, như hương công đại cử, hạn chế các nhà đầu cơ tăng giá gạo v...
 Tiếng-Dân số 1118 ra ngày 7-10 vừa rồi, có đăng tin ở Thanh-hóa kêu gọi, như làng Hà-quật, huyện Yên-dịch có chết 20 người v... Nay được tin thêm làng ấy có 2 người chết chứ không phải 20 người, mà chết về bệnh giã. Hiện cách làng đó 4 cây số, có số hương công của làng lập để cho người cực khổ có chỗ làm ăn, có 12 người lại khổ ở làng Hải-quật đã được chẩn cấp tiền cho đó sống.

TIENG-DAN

Hai vị quan Trung-hoa đáp máy bay qua Bắc-kỳ làm gì?

Theo «VIỆT-BÁO», hôm 21 octobre tại trường máy bay Gia-lâm có chiếc máy bay của hãng Air France bay về; ngoài ra lại có một chiếc do quan Tỉnh trưởng Quảng Châu và Đại tướng Lâm bệ Tuấn, quân đội công ty hàng không Sowac bên Trung-Hoa, đáp tới một cách thành lịch nên ít ai biết.

Kuông biết hai vị quan Trung-Hoa tới làm gì thành lịch thế?

Autorail và xe đồ

đám nhau ghé gồm 15 người chết — 17 người bị thương

Sáng 17 Octobre, trên đường Saigon — Mỹ tho có xảy ra nạn Autorail đâm xe đồ một cách ghê gớm, làm cho 8 người chết liền tại trận, 7 người chết tại nhà thương, và 17 người bị thương nặng.

Nguyên sơ mai kỳ, lúc độ 5 giờ, chiếc xe đồ hiệu Nghĩa Lợi ở ngã Saigon — Chợ lớn chạy đi Bắc liên. Đến khoảng đường giáp đường xe lửa, cách An lạc độ 500 thước thì có chiếc autorail chạy ở đường xe lửa ấy tới. Autorail bóp còi báo hiệu; nhưng sớ pher xe đồ cứ việc thả máy quyết lướt, thành phải đâm vào autorail nát người cả 1 hành khách đi trên xe ấy chết tại trận 8 người: Phạm Lợi, quan Quảng Ngãi, 2 ông già trên 60 tuổi, 4 người đàn bà và 1 người khách trẻ; còn 7 người chổ vào nhà thương cũng chết: Trịnh v. Kiêu.

Cuộc Trung-Nhật ĐÁ LAN RỘNG LẠI KÉO DÀI RA CHĂNG?

Hiện cuộc chiến Á đông, toàn thế giới đều chú ý vào cuộc Trung-Nhật chiến tranh, vì trận chiến tranh này, tuy cả 2 bên không chính thức tuyên chiến, mà trái đã 3 tháng nay, cuộc thế mở tung ra khắp cả nước Tàu, bên khai hỏa thì quân Nhật đã chú cả toàn lực cố làm cho bên địch kiệt phục, mà bên bị động thì Tàu cũng quyết lòng kháng cự đến cùng, cái tình hình tương tự kỳ lại kiện động đến cuộc chiến quốc tế. Thành ra cuộc rắc rối này khó bề tho xếp.

Ảnh hưởng trên quốc tế

Đánh nhau để chưa có chính thức tuyên chiến mà quân Nhật thì thế đoạn tàn khốc nào thả bom vào các đô thị không bị chiến và sát hại lương dân, nài phong tỏa các cửa biển làm cho đường giao thông bị trở ngại, cho đến bắn súng thả bom nhắm đại sứ Anh, vào xe nhân viên sứ quán, dọa xét thương thuyền các nước, phá hại bao nhiêu ngư thuyền Trung hoa và giết chết đám dân vô tội kia.

Vì sự tàn bạo ấy, nào hội Quốc liên, nào Anh Mỹ đều khởi lên tố ý. Nguyên v. Tô (người sớ pher), Trần văn Quang. 2 người khách trẻ, 1 đứa bé gái 3 tuổi, 1 người quán Bắc kỳ. Hiện còn 12 người bị trọng thương, đang nằm tại bệnh viện.

phần đối, trò định dùng cách chế tài, cả công nhân Anh và công nhân Mỹ đều bị trích sự xâm lược tàn bạo của Nhật, và cả động tay chạy hàng Nhật. Phần đông nhận rằng giá làm xâm lược của người Nhật, không lấy công lý và thành ý mà ngấm đốn được, nên cần phải có cách chế tài cho có hiệu lực. Trừ có một mình nước Ý là tán đồng với Nhật.

Lời cương biện của Sảnh Ngoại vụ Nhật

Nhân Anh Mỹ tuyên ngôn phần đối Nhật, tình hình trên Quốc tế, Nhật có hơi có thể, ngày 9-10, Ngoại vụ sảnh Nhật có tuyên ngôn rằng:

« Sự kiện Trung Nhật xảy ra, do Trung quốc chịu cả trách nhiệm. Vì Trung quốc có nhiều thổ địa và vật sản, không chịu cắt nhượng cho Nhật bán thông trị, khiến cho người Nhật mất cả sinh mạng thuyền (7). Nhật bán xuất binh xâm Hoa, chính là tự vệ cái, sanh mạng kỳ. Sự hành động của Nhật bán là muốn thông trị toàn Trung quốc, lấy thổ địa vật sản Trung quốc làm của số hữu dư tự vệ đường sống của người Nhật, không có vi hội điều ước nào hết. Quốc liên và Anh Mỹ nên việc hành động trái với công ước, là vì các nước thiếu chủ liêu giải về tình cảnh vị trí của Nhật bán nên hiểu lầm như thế. Vậy theo tình thế hiện thời, duy có một cách giải quyết là Trung quốc đem toàn cả thổ địa chi nhượng dưới quyền thông trị của Nhật bán, là việc chiến tranh sẽ dứt hẳn... »

Thật lời nói ngang quá ghê! Nhật nói lý về sanh mạng của người Nhật nên cần phải cướp cả thổ địa và vật sản Trung hoa, vậy ơw Nhật chiếm hết đất thì 4 trăm triệu dân Trung hoa, sanh mạng gói vào đâu?

Nhưng Trung hoa có thể ngồi khoanh tay mà nhường cả đất nước cho Nhật sao?

Đại biểu cho Trung hoa toàn quốc kháng Nhật là Trương giới Thạch. Hãy xem lời tuyên ngôn của Trương. Ngày 10-10 nhân lễ Quốc khánh, Trương có đọc bài diễn văn bá âm cho toàn quốc, đại ý nói đại chĩa cái gánh nặng, gánh đạo toàn quốc kháng Nhật, dầu cho đến còn một tên lính cũng kháng chiến đến cùng, và tự tin chắc sự thắng lợi cuối cùng sẽ về phần Trung quốc chúng ta, chúng ta phải đứng cầm quyết tâm đặng chiến thắng những đứn khổ khần lặc phi thường này, đây là cái thời cơ cuối cùng cứu nhà cứu nước của chúng ta, tăng cao nước nhà lên để vì tư việt trên quốc tế, và giữ nhà hòa bình lâu dài cho cả thế giới, đối với nước nhà, đối các vị tiền triết cách mạng và đối với nhân đạo trên thế giới, chúng ta gắng làm cho đại mục đích.

Đọc lời tuyên ngôn của Trương, không khỏi và hùng hồn biết bao! Theo tình thế, nói lý đương thì Trung hoa vào thắng ngay, nhưng không rõ người thế giới có thực lòng ủng hộ công lý không, hay rất cực rồi lý của kẻ mạnh lại chiếm phần thắng lợi?

TRUNG - NHẬT CHIẾN-TRANH

Quân Tàu thắng nhiều trận về vang

Anh, Mỹ, Gia-nã-dại, Uc-chau, Nga, An - độ, Bỳ-lợi-thì, Hà - lan, Pháp, Thụy-diễn, Thụy-si, Nà-uy, Ao, Ai-nhi-lan, đóng tình đê-chê hàng Nhật

MỘT TRẬN ĐẠI CHIẾN TRÊN MẶT TRẬN THƯƠNG HẢI

Thương-hải, 19-10 — Quân Nhật đóng ở đường Thái công và nam ngưu bên Ưu lân, bị đại bại hôm 12-10, hôm 14-10 lại tiến đánh phía đông và phía nam. Hai quân đánh nhau nhiều trận kịch liệt trên biển (tên gọi 400 thước, dài hơn 3 000 thước). Quân Nhật rút nước phải lui về phía Chi thành biển.

Sáng hôm 17-10, quân Nhật lại bắn súng vào vùng Cát gia bãi biển, và phải 22 chiếc phi cơ ném bom, còn đại đội quân Nhật tiến đánh mặt trận quân Tàu rất dữ.

Quân Tàu bằng hải quân đánh. Quân Tàu bị thương rất nhiều.

Đánh từ 9 giờ sáng đến 5 giờ chiều, quân Tàu chiến chỉ còn lại số viên đạn trường và 11 người lính, có hết các giới trận địa chờ đợi viện binh đến phân công. Song viện binh vì phi cơ Nhật ném các không đến kịp, thành có 12 người cũng chết luôn, mà trận địa cũng Cát gia bãi biển cũng bị tay quân Nhật.

Vào khoảng 6 giờ tối, đại đội viện binh Tàu kéo đến, lập tức phân công, và trong khoảng chừ 2 giờ đồng hồ đã đánh lại được quân Nhật và lấy lại được Cát gia bãi biển.

Vừa hôm 18-10, Nhật lại cho phi cơ đại bác đến đánh lại. Đánh nhau luôn 24 giờ đồng hồ; quân Tàu chiến trận mới đoàn quân 1.400 người; quân Nhật chết và bị thương trên 3.000 người.

QUÂN TÀU HÀNG TRẬN & THƯƠNG HẢI

Thương-hải, 19-10 — Đêm hôm qua, tại khu Kwangta, hai quân giáp chiến dữ dội. Quân Nhật bị giết hết 1.200 người.

Hôm nay quân Nhật xuất toàn lực đánh phá công lực trong các quân Tàu, đánh tàu pháo binh Tàu và hủy hoại tất cả!

Thương-hải, 19-10 — Một sáng hôm qua, 2 trung đội quân Nhật lên đánh đường Đông hào hung. Một đội phi cơ Tàu bay ra ném xuống hơn 10 quả bom; đồng thời pháo binh Tàu bắn súng tới tới tới tới, 2 trung đội Nhật bị chết gần hết.

Sau trận này, thấy có hơn 400 tên hải quân Nhật bỏ lại ở đường Bắc cơ.

VÀ Ở SƠN TÂY

Thái nguyên, 19-10 — Có tin đánh thọc rằng quân Tàu đại thắng tại một trận Sơn tây.

Về phía bắc, hơn 400 quân Tàu đã lấy lại được Sơn tây, Cung gia trung; và được đại lấy lại được tại nguyên, giết chết rất nhiều quân Nhật.

Ở Tân châu, quân Tàu bắt được năm sáu trăm khẩu súng tay, hơn 40 khẩu súng cối tay, 20 cỗ đại bác, 2 chiếc máy vô tuyến điện, và đánh rơi 1 chiếc phi cơ Nhật trị giá trên dưới 10 vạn đô-l.

(Xem qua trang 3 số 3)

Còn vài tháng nữa hết năm 1937, xin nhắc các bạn đọc giả yêu qui nhớ kỷ niệm ngày 9-10-1937 cho họ, vì giá trị lớn lao quá, nên các ngài nên nhớ tên mà không quên trong kỷ niệm 2 tháng tới đây, bắt đầu đi bán báo số đình giới báo. Xin các ngài lượng cho.

TIENG-DAN

Nên bớt vài món tiêu để giúp đồng bào bị nạn!

Bỏ ra một vài các không chừng nào, nhưng kẻ bị nạn được một ngày gạo!

